

De milieu-Kuznetscurve blijft bestaan!

Auteur(s):

Folmer, H.
Komen, M.H.C.

Verschenen in:

ESB, 82e jaargang, nr. 4110, pagina 475, 11 juni 1997

Rubriek:

Naschrift

Trefwoord(en):

milieu

Met één punt in het betoog van [Opschoor](#) zijn wij het grondig eens: verbetering van de milieukwaliteit komt niet zomaar tot stand. Hiervoor is adequaat milieubeleid nodig, zoals wij in ons artikel stellen. In tegenstelling tot Opschoor gaan wij een stap verder en geven (beknopt) aan dat ook milieubeleid niet zomaar tot stand komt. Allereerst dient een milieuprobleem als zodanig herkend te worden en is inzicht nodig in de aard ervan teneinde gepaste beleidsmaatregelen te ontwikkelen. Dergelijke kennis vereist onderzoek, en zoals bekend, bestaat er verband tussen inkomen en middelen voor onderzoek¹. Ook gaat Opschoor voorbij aan het feit dat in een democratie een draagvlak nodig is voor milieubeleid. Uit waarderingsstudies blijkt keer op keer dat de bereidheid om te betalen voor milieukwaliteit toeneemt met het inkomen. Nieuw is dit niet. Bertold Brecht zei het reeds: "Zuerst kommt das Fressen und dann kommt die Moral". De betalingsbereidheid houdt ook verband met bewustwording en kennis van de bevolking van milieuvraagstukken. Wederom speelt het inkomen een belangrijke rol, ditmaal via onderwijs en voorlichting. Tenslotte speelt bij internationaal milieubeleid inkomen een rol in de vorm van compensatie aan ontwikkelingslanden².

Ook met diverse andere punten in de reactie van Opschoor hebben wij moeite. Zo merkt hij op dat er sprake zou zijn van " ... een verloop waarbij na ont koppeling van het verband tussen groei en vervuiling, later weer een her koppeling plaatsvindt", en dat " ... we op de VU dit her koppelingsmechanisme ook empirisch [hebben] vastgesteld in een aantal landen". De door Opschoor reeds in 1990 gesuggereerde N-curve heeft echter geen empirische steun gekregen in de internationale literatuur over het verband tussen groei en milieukwaliteit, die sterk gedomineerd wordt door de Kuznetscurve³.

Verder gaat Opschoor voorbij aan de voorwaarden die wij hebben geformuleerd voor het bestaan van een Kuznets-verband. Wij hebben nadrukkelijk gesteld dat er geen sprake is van een algemeen geldende wetmatigheid. Voorwaarden voor het Kuznets-verband zijn dat de vervuiling sterk voelbaar moet zijn, en/of tegen niet al te hoge kosten bestreden kan worden. Maar elders geldt het verband wel: zo komt een zeer recent research memorandum van de VU tot de conclusie dat er een Kuznets- verband bestaat tussen SO₂ en inkomen⁴. Verder blijkt dat in Nederland de emissies van een groot aantal stoffen vanaf 1985 een dalende tendens vertonen. Belangrijke uitzonderingen vormen CO₂ en NO₂, die op dit moment slechts tegen hoge kosten bestreden kunnen worden⁵.

Een soortgelijk verhaal geldt voor afval, wat een belangrijke indicator is van het metabolisme van een economie. Inderdaad neemt met groei ook de hoeveelheid afval toe. Echter, ook recycling, hergebruik en dematerialisatie (vermindering van grondstofgebruik) nemen hand over hand toe. Dat dit nog steeds in onvoldoende mate het geval is, is eerder het gevolg van het ontbreken van integraal en effectief afvalbeleid, dan van economische groei, zo blijkt uit een recente studie op dit gebied⁶.

Maar het belangrijkste bezwaar tegen het artikel van Opschoor gaat over de rol van het milieubeleid. Terwijl aan het slot een pleidooi voor gericht milieubeleid wordt gehouden, wekt het begin van het artikel de indruk dat milieukwaliteit slechts verkregen kan worden door beperking van de economische groei. Dit laatste betekent een ontkenning van de mogelijkheden tot 'fine tuning' van het beleid waarbij de oorzaken van vervuiling bestreden worden met zo weinig mogelijk ongewenste verstoringen. Wellicht de belangrijkste verworvenheid van de milieueconomie zijn juist beleidsinstrumenten die een dergelijke fine-tuning mogelijk maken, in plaats van de botte bijl van algehele groei beperking. Met zijn pleidooi voor beperking van de economische groei als remedie ontkent Opschoor belangrijke verworvenheden van de milieueconomie.

Zie ook het artikel

[De milieu-Kuznetscurve bestaat!](#) van H. Folmer en M.H.C. Komen

[Bestond de milieu-Kuznetscurve?](#) van J.B. Opschoor

[Milieu en economie verzoend?](#) van H. Verbruggen

[De ont koppeling ontmaskerd](#) van S.M. de Bruy

1 Zo vinden R. Komen, S. Gerking en H. Folmer (Income and environmental R&D: empirical evidence from OECD-countries, te verschijnen in *Environmental and development economics*, 1997) een inkomenselasticiteit van bijna één voor publieke uitgaven voor milieuonderzoek.

2 M.H.C. Komen en H. Folmer, Economische groei, inkomen en milieukwaliteit, *Maandschrift Economie*, te verschijnen.

3 Opgemerkt zij dat de door Opschoor bepleitte derdegraads vergelijking in de meeste studies naar het verband tussen groei en milieukwaliteit daadwerkelijk gebruikt wordt (zie o.a. K.E. McConnell, Income and the demand for environmental quality, te verschijnen in *Environmental and Development Economics*, 1997). Ook bij deze algemene specificatie die de door Opschoor veronderstelde 'zwaai omhoog' toelaat, wordt in diverse gevallen het Kuznets-verband gevonden.

4 S.M. de Bruyn, Explaining the environmental Kuznets curve. The case sulphur emissions. *VU Research Memorandum* 1997-13, maart 1997.

5 Centraal Planbureau, [Economie en milieu: op zoek naar duurzaamheid](#), Den Haag, 1996.

6 R.K. Turner, Waste management, in: H. Folmer, H.L. Gabel en H. Opschoor, *Principles of environmental and resource economics, a guide for students and decision makers*, Edward Elgar, Aldershot, 1995.